

УДК 792.028.3

ІГРОВА ТВОРЧІСТЬ ТА ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ДИДАКТИКИ СЦЕНІЧНОГО МОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ АРТИСТІВ РОЗМОВНОГО ЖАНРУ

Юдов М.О., Раденко Ю.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

Метою даної роботи є вивчення дидактики мовленнєвої підготовки артистів розмовного жанру, зокрема, розвиток їх мовленнєвих здібностей шляхом використання методів ігрової творчості та імпровізації. В результаті наукової розвідки встановлено, що шляхом запровадження у дидактику і методику викладання сценічного мовлення майбутнім артистам і режисерам естради різнопланових ігрових та імпровізаційних тренінгових вправ та завдань у студентів виробляються здібність до ігрового способу мислення, творчої самостійності, здібності до самоаналізу, самоорганізації, самовдосконалення. При цьому виховуються професійні критерії і вимоги до роботи над мовленням, досягається якісне відтворення звуків, правильне дихання і побудова перспективи фрази в контексті створення художнього образу, розвивається аналітично-критичне сприйняття сценічного мовлення партнерів, тренується слух, увага та пам'ять, активізується фантазія, розширюється лексичний запас у поєднанні з почуттям гумору, відпрацьовуються навички імпровізаційно-ансамблевої творчості та оволодіння різними формами словесної взаємодії, здобувається досвід колективної роботи з письмовим і виголошеним словом.

Ключові слова: сценічне мовлення, дидактика, ігровий метод, імпровізація, артист розмовного жанру, режисер естради.

Постановка проблеми. Вищі навчальні заклади України без територій Криму та окупованого Донбасу щороку випускають тисячі молодих фахівців зі спеціальностей: «Сценічне мистецтво» – 15 ВУЗів, «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» – 7 ВУЗів та «Музичне мистецтво» – 47 [1]. Обов'язковою складовою навчального процесу з підготовки виконавців для подальшої професійної діяльності на сцені, в кіно та на телебаченні є оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками з правильного сценічного мовлення. Так, наприклад, у Київському національному університеті культури і мистецтв майбутні виконавці та режисери-постановники різних спеціальностей опановують такі мовленнєві навчальні дисципліни: «Актор кіно», «Режисер кіно і телебачення», «Актор театру і кіно», «Режисер естради та масових свят», «Режисер драматичного театру» – «Сценічна мова» [2, 3], «Диктор та ведучий телепрограм, тележурналіст» – «Техніка екранного мовлення» [4], вокалісти спеціалізації «Народний спів» – «Сценічна

культура» [5]. При цьому загальні вимоги до якості мовленнєвого навчання на всіх спеціалізаціях залишаються незмінно досить високими, адже, як засвідчує практика, володіння культурним, правильно сформованим, органічним мовленням позитивно впливає на рівень і якість подальшої фахової діяльності митців. Поруч із загальними вимогами до навчальної підготовки на різних спеціальностях і спеціалізаціях існують і специфічні вимоги, що пов'язані з особливостями роботи в кадрі та на сцені, в тому числі в залежності і від жанрових ознак сценічного виконання. Виходячи з цього, методика викладання мовленнєвих дисциплін для артистів різних спеціальностей поряд з традиційними загальноприйнятими тренінговими і технологічними завданнями, спрямованими на творче опрацювання тексту, логічного його аналізу, засвоєння навичок мовлення в монологі та діалозі, дикційне, артикуляційне і орфоепічне нормування, розвиток дихання і звучання, збагачення голосової палітри тощо, містить також завдання вузькофахового спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом все більше науковців звертається до вивчення питань теорії, історії та практики сценічного мовлення. Українська мистецька освіта в царині педагогіки сценічного мовлення сьогодні представлена науково-практичними дослідженнями таких авторів: А. Бурлуцький [6, 7], А. Гладишева [8, 9], Н. Грицан [10, 11], В. Євдокимова [12], М. Ігнатюк, М. Сулятицький [13, 14, 15, 16], Н. Кукурудза [17], співавторка даної публікації Ю. Раденко [18], Х. Фіцалович [19] та інших. Аналіз літератури засвідчує, що вітчизняні науково-практичні дослідження за деякими винятками спрямовані на вивчення дидактики універсальних концепцій у системі викладання сценічного мовлення для всіх виконавських спеціальностей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Комплексне вивчення ігрових методів та імпровізацій у системі викладання сценічного мовлення в процесі підготовки артистів розмовних жанрів проводиться вперше.

Метою даної роботи є вивчення дидактики мовленнєвої підготовки артистів розмовного жанру, зокрема, розвиток їх мовленнєвих здібностей шляхом використання методів ігрової творчості та імпровізації. Для досягнення даної мети автором було поставлено такі завдання:

- дослідження ігрових методів для засвоєння правильної вимови та артикуляційно-дикційної розминки;
- аналіз тренінгових вправ щодо їх позитивного впливу на розвиток імпровізаційних здібностей студентів;
- з'ясування ролі ігрових тренінгів у засвоєнні навичок ансамблевої творчості;
- осмислення значення застосування ігрових тренінгів зі створення авторських поетичних і прозових текстів, слів і фраз із заданими звукосполученнями із парадоксально-гумористичним тлумаченням.

Виклад основного матеріалу. Мистецтво естради вже давно стало невід'ємною частиною культурного простору України та світу. З незмінним успіхом проходять сценічні естрадні концерти, на телебаченні популярністю користуються програми за участі артистів естради. Неодмінною складовою естрадних програм стали виступи артистів розмовного жанру. На фоні цього визначились обов'язкові вимоги до їхнього професіоналізму: гарний фонематичний слух, широкий тембровий та звуковий голосовий діапазон, хороша темпоритмічна рухомість мовлення, мобільність і трансформованість голосового і артикуляційного апаратів; володіння видами мовленнєвої характерності: дикційної, акцентної, говіркової, темпоритмічної, лексико-стилістичної і т. д.; навички до імітації, пародіювання, звукослідування разом із розвинутим почуттям гумору, здатністю до імпровізації та авторства; вміння працювати з прозаїчними та вішованими текстами, самостійно обробляти та готувати текстовий матеріал для естрадного номеру. Ці професійні знання, вміння і навички майбутні артисти та режисери естради здобувають в процесі навчання у ВНЗ, зокрема, на заняттях зі сценічного мовлення.

Педагоги та психологи вже давно дійшли висновку, що дидактика предмета, що подається

на занятті у формі гри, позитивно впливає на якість і кількість засвоєного матеріалу [20]. Гра завжди вносить у процес навчання елемент змагання і суперництва між всіма її учасниками, що спонукає до творчої вигадки, аналітичного порівняння, прагнення лідерства, бажання проявити себе перед іншими і запозичити найкраще один в одного. За такого підходу, на думку В. М. Букатова, навіть багаторазовий повтор завдань, спрямованих на закріплення тих чи інших навичок, стають «прийнятними» і «бажаними», оскільки провають учасників гри «напрацьовувати віртуозність» [20, с. 33]. Захоплююче-ділове, вмотивоване занурення в навчально-ігрову діяльність дозволяє зберігати справжній довготривалий інтерес до конкретного завдання, зокрема, до дисципліни загалом і згодом до професії в цілому, відкриває перед учасниками перспективу опанування побутових форм спілкування, непересічного існування. Методика опанування мовленнєвим мистецтвом майбутніми артистами та режисерами естради також базується на одному з найбільш прогресивних напрямків у викладанні сценічного мовлення в сучасній театральній школі – навчально-ігровому.

Специфіка професії вимагає від артиста естради вміння створювати та імпровізувати. Досвід засвідчує, що дієвим способом виховання артистів розмовного жанру є залучення до мовленнєвого тренінгу різних «словотворних» завдань-ігор на кмітливість, дотепність і швидкість реакції. Саме таким чином студент оволодіває навичками легкої, спонтанної, імпровізаційної розмовності. Ю. Нікулін у мемуарах згадував, як під час навчання в цирковій студії, учні часто грали в буриме¹, займались складанням шарад² та колективних оповідань [21].

Для організації повноцінного навчання принципово, щоб кожне заняття зі сценічного мовлення містило завдання, спрямоване на стимулювання творчого розвитку студента, поглиблювало здібності і заохочувало до акторства. Для цього студенти мають активно залучатися до пошуку і створення цікавого текстового матеріалу для мовленнєвого тренінгу. Вже на етапі засвоєння базової артикуляційної розминки й правильної вимови, наприклад, звуку «ч», студентам пропонується придумати і вимовити слова, що містять цей звук, але в різних позиціях: *грач, чашка, пічка, черевичок, чечевича* і т. д. Гра-тренінг спрямована на виконання декількох завдань: студенти відпрацьовують чітке відтворення взятого до роботи звуку; диференціюють вірну і невірну його вимову товаришами, тренуючи слух; підбираючи потрібні для вправи слова, розширюють лексичний запас; тренують увагу і пам'ять, намагаючись не повторюватись і т. д. Швидкість гри зростає з кожним колом, а учасникам необхідно, дотримуючись контролю за якістю вимови, добирати різні, цікаві, незвичні слова, що містять необхідний звук у складних комбінаціях або у значній кількості. Далі студентам пропонується швидко, у режимі «нон-стоп» придумати слово, яке містить, наприклад, звук «ч», що є у кожному слові фрази:

*«Чимчикує чорна квочка –
Причепили до кілочка.
Чап-чалап, кричить курчатом:
Час частівки всім вивчати».*

Із задоволенням та азартом студенти змагаються, беручи участь у грі «Добери все на «чка»». Учасникам пропонується уявити, що перед ними накритий святковий стіл з різними стравами та предметами, назви яких закінчуються на «чка» або в іншому варіанті на «чик» або «чок»: *стрічка, пічка, тарілочка, вазочка, виделочка, булочка, скляночка, бульйончик, бокальчик, чайничок* і т. д. При цьому залишається обов'язкова умова гри – не повторюватись. У результаті з'являються нові словоформи, а також вигадані продукти і речі: *кавуночка, холодосупчик, горілконаливайчик, серветкодержачок* і т. д. Варто зауважити, що вигадливе, кумедне словотворення не тільки допускається, але й вітається і заохочується. Захоплююче відбуваються мовленнєві розминки, в яких студентам пропонується підібрати до заданого іменника прикметник або дієслово: *чоловік – рудий, товстий, лисий* і т. д.; *жінка – висока, гарна, шатенка* і т. д.

Також студенти заохочуються до процесу пошуку і вигадання нових завдань для групового тренінгу. Так, наприклад, у результаті цього студентом було запропоновано ігрове завдання: дібрати якомога більше ласкавих і добрих або, навпаки, несхвальних епітетів до іменника «пес»: *милий, хороший, незрівнянний, чудовий, жвавий, потворний, гидкий, мерзотний, поганий, бридкий* і т. д. Потому, на бажання студентів ігрове завдання ускладнювалось – епітети мали починатись з певної літери: *А – агресивний, активний, амбіційний, артистичний, аскетичний, аристократичний, австралійський, австрійський, автентичний; К – кусточий, красивий, кудрявий, компактний, кавказький, каштановий, кістлявий* і т. д.

Цікавою пропозицією стало завдання за допомогою дієслів скласти загадку-скоромовку. Наприклад, «*Гулялось – носилось, бісилось – жбурлялось, валялось – бруднилось, сміялось – брикалось. Присіло, поїло, вляглося й приспалося*» (Малюк). Такий тренінг сприяє розкриттю творчого потенціалу, розвиває уяву, фантазію, кмітливість, акторську імпровізацію, викликає інтерес до ансамблевої співпраці.

На пропозицію однокурсників до мовленнєвого тренінгу було долучено і багатократно модифікована гра «Слова за алфавітом». Учасники називали слова, що починалися з відповідної букви алфавіту чи містила її у заданій позиції; перелічували якомога більше предметів у кімнаті, назви яких містили задану букву; придумували по 5-10 жіночих або чоловічих імен, назв квітів, фруктів, тварин, населених пунктів, транспортних засобів, предметів побуту тощо на запропоновану букву або кінцеву букву попереднього слова. В якості тренінгу також використовували і відомі з дитинства настільні ігри – виокремлення коротких слів з одного довгого слова або складання слів із букв (фраз із слів), обраних шляхом жеребкування. Досвід засвідчує, що деякі ігри доречніше проводити у формі змагання між невеликими командами або ж парами – це провокує навички ансамблевої творчості, привчає до взаємодії з партнером на сцені, додає розкутості в інтерактивному спілкуванні з глядачем, а також додає азарту.

Поряд з аудиторними заняттями питому вагу в процесі мовленнєвого навчання складає само-

стійна робота студента. Так поряд з іграми, що проводяться на заняттях, студентам пропонується домашнє завдання – придумати якомога більше слів, що починаються і закінчуються одним тим самим звуком (*біб, дід, бабаб, Андорра* і т. д.), потім словосполучення (*білий зуб, старий баркас, рудий актор* і т. д.), дещо згодом – вже цілі речення або й зв'язані оповідання, що складаються зі слів з однаковою буквою на початку слова або в іншій позиції. Складаючи подібні фрази чи оповідання, студенти розвивають видумку, почуття гумору і, безумовно, вдосконалюють дикцію. На початку заняття зі сценічного мовлення хто-небудь зі студентів за бажанням демонструє свій твір. Виступ обговорюється і аналізується сокурсниками за участі викладача. Наведемо приклад такої роботи, для опрацювання звуку «к» один зі студентів склав скоромовку «*Кішці – книжна? Кішці – кишка? Кішці – кришка!*». В процесі колективного обговорення сокурсники дійшли згоди, що за вдалої перестановки – «*Кішці – кишка? Кішці – книжна? Кішці – кришка!*» – дана скоромовка набуває не тільки ритмічності, що робить її більш легкою для запам'ятовування, але й додає технічного ускладнення при вимовленні пари «*кишка – книжка*» *тренується фонем «ш»-«ж»*. Автор скоромовки погодився з колективною думкою і затвердив її у своєму тренінгу. Така вправа тренує не тільки дикцію з чіткою артикуляцією, але й правильне застосування правила асиміляції – уподібнення звуків. Так у слові «*кішці*» «ш» перетворюється на подовжений «с» і вимовляється «*кісці*», а слово «*книжці*» вимовляється як «*книзці*». На пропозицію викладача вправа може ускладнюватись зміною темпу, різноманітною інтонацією (подив, здивування, захват, роздум, нейтрально) мовлення.

Домашнім завданням, спрямованим на розвиток образного мислення та розширення лексичної палітри, може стати робота з добору означальних прикметників у запропонований текст вірша. Новостворені вірші студенти з подальшим їх обговоренням виголошують в аудиторії. Наприклад:

*«Ніби жвавий, ... м'ячик
Кошенятко ... скаче,
Бо ... їсть сметанку
Від бабусі ... ранком»*

Саме за такого підходу до навчання, по-перше, розвиваються творчі здібності студентів, по-друге, набуваються навички роботи з письмовим і виголошеним словом, по-третє, виробляються професійні критерії і вимоги до роботи над мовленням, по-четверте, набувається досвід власного написання текстів, виховується дбайливе і чуйне ставлення до чужих авторських текстів у процесі їхньої переробки, освоєння та присвоєння. Окрім цього, груповий аналіз домашнього завдання спонукає до розвитку навичок колективної творчості.

Мабуть, не менш ефективним для мовленнєвого тренінгу є різноваріативні завдання зі створення текстів «за аналогією». Студентам пропонується не просто повторити відповідну структуру для вимовлення, наприклад, скоромовки «*Командир говорив про підполковника, підполковницю, про підпоручика, про підпоручицю, а про підпра-*

порцицію промовчав» та необхідно «долучити» до тексту новий, «важковимовний» персонаж, наприклад, – електрогазоварника, машиніста торфовидобувного екскаватора, престижиджигитатора³ та ін. – і чітко вимовити фразу та передати її для тренування сокурсникам. Варіантом тренінгової гри може слугувати виконання завдання на продовження за аналогією язиколамки⁴, але з використанням свого імені або прізвища: «Була собі макітра та переполумакітрилася на маленькі переполумакітриненята – була собі Юлія Раденко та переполумакітриненята на маленькі переполумакітриненята» У цьому завданні-грі студенти знову ж таки змагаються у видумці і розвивають чуття гумору при підборі важковимовних слів. Несподівані ігрові обставини та включення в них привносять самозадоволення учасникам.

Всі етапи дикційного, артикуляційного, дихального тренінгу проходять під гаслом «твори та імпровізуй». Наприклад, для тренування активного короткого дихання, студентам пропонується дібрати слова або поєднання слова з прийменником, що розпочинається аффрикатами – звукосполученнями «дз» чи «дж»: *дзьоб, дзвоник, дзига, дзенькає, дзеркало; джміль, джерело, джбан, джем, джентльмен, джунгли, джвякнулися, джеджулитися⁵, дженджуристий⁷*. Складаючи з декількох слів зрозумілі сюжети (*Джентльмен – дзеркало – дженджуристий – джвякнулися! Джміль – джбан – джем – дзига – дзенькає – джеджулитися! Джунгли – джерело – дзьоб – дзвоник!*), виконавці декламують їх, супроводжуючи відповідними активними рухами. Для розвитку ж «подовженого» дихання і освоєння перспективи фрази навчальною методикою пропонується не тільки знайти в літературних творах, але й самим придумати вітніваті складні імена або назви екзотичної страви, країни, пристрою, тварини чи рослини. Принциповою методичною умовою завдання є не тільки виголошення складного тексту, але і створення художнього образу, від особи якого він декламується.

Цікавими для аудиторії є завдання зі створення фраз та оповідань з односкладових слів чи найменувань книжок і кінофільмів; придумування образного влучного псевдоніму для себе або свого сокурсника, оригінальної назви для творчого колективу, рекламного слогану тощо. З цікавістю зануритись у «словотворчість» спонукає самостійна робота над виконанням домашнього завдання з укладання так званого «словника нісенітниць». Наприклад, *БЕЗДАРА – людина без подарунка, ЖАРГОН – аспірин. ПАРАСОЛЬКА – дві дрібки солі, ДИРИГЕНТ – той, хто генерує діри* і т. д. Парадоксальний, «перевернутий» підхід до семантики слова, що кардинально змінює його загальнозживаний смисл, дозволяє студентам не тільки з азартом засвоювати основи майбутньої професії, але й активно поповнювати лексичний запас.

Нажаль, нагальною для всіх акторських спеціальностей є проблема регресу лексичного запасу у виконавців, а для артистів розмовних жанрів на естраді – просто неприйнятною. Абітурієнти часто не розуміють і неправильно вимовляють не тільки застарілі слова, наприклад, «*волося*»⁸, «*пійт*»⁹, «*непман*»¹⁰, «*саламаха*»¹¹ тощо але й сло-

ва, які не так давно ще вживались і використовуються в художній літературі: «*панотець*»¹², «*паніматка*»¹³, «*брань*»¹⁴, «*вікторія*»¹⁵, «*ясновельможний*»¹⁶, «*гаківниця*»¹⁷, «*скупиндра*»¹⁸, «*швагро*»¹⁹ та ін. зустрічаючи незнайоме слово, вони воліють здогадуватись, наділяючи незрозумілі їм словам невідповідними значеннями. Так з легкої руки невігласів *гаківниця стає гаком у жіночому роді, волося – зачіскою з волосся, брань – лайкою* і т. д. Низький загальний рівень володіння українською мовою також призводить до казусів: так *суниця стають дюнами, лазня – штольнею або шахтою, покоївка – кладовищем, перукарня – пекарнею* і т. д. Бідний лексичний запас не тільки не дозволяє студенту повноцінно висловлювати свої думки і почуття у вільному імпровізаційному спілкуванні, але й, що не менш важливо і необхідно для творчої реалізації, долучати уяву до процесу «дешифрування» і «оживлення» текстів літературних творів. Практика свідчить, що саме ігровий тренінг позитивно впливає на поповнення словникового запасу артистів естради.

Наступним етапом в ігровому розвиваючому тренінгу студентів стає «віршотворення». У перекладі з грецької «поезія» означає «створю, створюю», а саме такий підхід прокламується протягом навчання артистів та режисерів естради. Поезія залучається до процесу навчання студентів-естраданників з моменту освоєння ними різних за ритмічною організацією ланцюгів звукосполучень і текстів скоромовок. І знову найбільш корисними і результативними для навчання стають багаторазові аудиторні та для самостійного опрацювання завдання-твори. Розпочинаючи з елементарних ігор у рими на зразок буриме, які далі переходять у складання лічилок, частівок, дразнилок, невеликих гумористичних віршів, байок з використанням всіх набутих на заняттях знань і навичок. Так студенти спробували написати невеликі віршики-чистомовки з метою тренування правильної вимови голосних і приголосних звуків. Спочатку це виходили доволі незграбні за змістом, ритмом і римою твори. Проте в решті решт, самостійно, або за допомогою товаришів, кожен зі студентів спромігся написати досить прийнятний віршик. Наприклад:

*«Жу-жу-жу
Історію всім розкажу.
Чати-чати-чати
Чистомовку слід почати.
Ла-ла ла
Притягнули в двір вола.
Чаток-чаток-чаток
Розігнав він всіх курчаток.
Чити-чити чити
Борозну слід волочити.
Оле-оле-оле
Виораєм гарно поле».*

Поезія стимулює фантазію, активізує уяву, стає одним з детермінантів творчого висловлювання. Всі віршовані завдання-твори спрямовані на розвиток почуття гумору, тренування миттєво та за можливості, спритно й дотепно реагувати на висловлення іншого словесним жартом.

Важливо зазначити, що написання тих чи інших віршованих текстів на естрадних курсах часто співвідносяться із завданнями з дис-

ципліни «Майстерність актора». Якщо на курсі готується до постановки естрадна програма або вистава, що передбачає написання куплетів, пісеньок, частівок, віршованих монологів, то ця робота обов'язково співвідноситься з аудиторною та самостійною роботою в межах дисципліни зі сценічного мовлення.

За принципом імпровізаційного висловлювання на заняттях зі сценічного мовлення створюються творчі зачини і фінали до занять, заліків і екзаменів із предмету. Базуючись на фонетичній змістовності звукосполучення, слова, фрази стають приводом для підбору і обігравання прислів'їв, поговірок, афоризмів, анекдотів і гумористичних оповідань на актуальні теми. Приміром можна запропонувати студентам виконати театралізований зачин-сценку на тему відомих скоромовок, наприклад «Карл у Клари украв корали...». Конферансьє: «Виступають Карл і Клара! Карл і Клара – добра пара. Кларнетисти – Карл і Клара. (Дивиться в куліси у очікуванні артистів). Карл придбав новенький кларнет, тож вітаємо чудовий дуєт! (Нервово дивиться за сцену. Далі стурбовано). Була Клара, що носила корали і був Карл, отой, що кларнет мав. (Пошепки за сцену) Карл і Клари украв корали?... А Клара у Карла украла кларнет? (Переходить на спів, самостійно багаторазово виконуючи скоромовку). Карл у Клари украв корали, а Клара у Карла украла кларнет...». Віршований чи прозаїчний текст, що використовується для творчих зачинів, в основному, створюється самими студентами.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що шляхом запровадження у дидактику і методику викладання сценічного мовлення майбутнім артистам і режисерам естради різнопланових ігрових та імпровізаційних тренінгових вправ та завдань у студентів виробляються здібність до ігрового способу мислення, творчої самостійності, здібності до самоаналізу, самоорганізації, самовдосконалення. При цьому виховуються професійні критерії і вимоги до роботи над мовленням, досягається якісне відтворення звуків, правильне дихання і побудова перспективи фрази в контексті створення художнього образу, розвивається аналітично-критичне сприйняття сценічного мовлення партнерів, тренується слух, увага та пам'ять, активізується фантазія, розширюється лексичний запас у поєднанні з почуттям гумору, відпрацьовуються навички імпровізаційно-ансамблевої творчості та оволодіння різними формами словесної взаємодії, здобувається досвід колективної роботи з письмовим і виголошеним словом.

Досліджуючи питання вивчення сценічного мовлення в процесі підготовки артистів та режисерів естради у вищих навчальних закладах, нами було сфокусовано увагу на використанні методів ігрової творчості та імпровізації в дидактиці сценічного мовлення. Проте інші аспекти навчання, – наприклад, тренінг мовленнєвої ха-

рактерності, звукові етюди – залишилися неохопленими і потребують подальшого вивчення, наприклад, питання особливостей викладання сценічного мовлення вокалістам, акторам кіно і телебачення, дикторам і телеведучим. Зазначені перспективи подальших досліджень підтверджують значимість даної проблематики в системі розвитку мистецької освіти в Україні.

Примітки:

1. Буриме – літературна гра, що полягає у створенні віршів, частіше жартівливих, на задані рими, іноді ще й на задану тему.

2. Шарада – вид загадки, де слово-розгадка розпадається на низку послідовних складових, з яких кожна представляє собою окреме слово; подаються натяки на значення цих складових, за якими треба відгадати ціле (наприклад, виноград). Іноді замість словесних визначень виконують сценки-натяжки, з яких кожна символізує якусь із слів-частин; глядачам надається відгадати ціле слово або ж йому присвячується заключна сцена.

3. Престиджитатор – в цирку, на естраді фокусник, який використовує силу, спритність, гнучкість пальців і особливо зап'ясть рук. Користується дрібними речами (картами, кульками, монетами, хустками, стрічками та ін.), що з'являються і зникають у нього в руках.

4. Язиколамка (скоромовка) – це жартівливий вислів (фраза або невелика група фраз), що характеризується труднощами вимови чи розуміння на слух, в деяких випадках і тим, і іншим.

5. Джв'якнутися – впасти сильно, грюкнути, вдаритися при падінні.

6. Джеджулитися – кокетувати, чепуритись.

7. Дженджуристий – чепуристий, кокетливий.

8. Волость – нижча адміністративно-територіальна одиниця.

9. Пііт – поет.

10. Непман – приватний підприємець, торговець у період НЕПу – Нової економічної політики (1921-1928 рр.).

11. Саламаха – рідка страва, приготовлена із завареного на воді борошна, переважно гречаного.

12. Панотець – 1. Батько стосовно до своїх дітей. 2. Священик, піп. 3. Ввічлива форма звертання до старих поважних чоловіків.

13. Паніматко – 1. Мати стосовно до своїх дітей. 2. Господиня, хазяйка дому. 3. Ввічлива форма звертання до господині, молодших жінок до старших, чоловіків до жінок.

14. Брань – війна, битва.

15. Вікторія – перемога.

16. Ясновельможний – почесно-шанобливе найменування польських панів і українських гетьманів.

17. Гаківниця – довга і важка рушниця великого калібру, з гаком на прикладі, вживана у 16-17 ст.

18. Скупиндра – скупий.

19. Швагро – чоловік сестри

Список літератури:

1. Довідник ВНЗ: Вища освіта [Електронний ресурс] / Osvita.ua. – 2017. – Режим доступу: www.osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-122-0.html – Назва з домашньої сторінки з Інтернету.
2. Кафедра режисури драматичного театру та акторської майстерності [Електронний ресурс] / Київський національний університеті культури і мистецтв. – Режим доступу: www.frishb.knukim.edu.ua/kafedra-rezhisuri-dramatichnogo-teatru-ta-aktorskogo-mistetstva.html – Назва з домашньої сторінки з Інтернету.
3. Кафедра режисури естради і масових свят [Електронний ресурс] / Київський національний університеті культури і мистецтв. – Режим доступу: www.frishb.knukim.edu.ua/kafedra-rezhisuri-estradi-i-masovikh-svyat.html – Назва з домашньої сторінки з Інтернету.
4. Інститут кіно і телебачення [Електронний ресурс] / Київський національний університеті культури і мистецтв. – Режим доступу: www.ikitb.knukim.edu.ua/kafedry/kafedra-aktoriv-kino.html – Назва з домашньої сторінки з Інтернету.
5. Факультет музичного мистецтва [Електронний ресурс] / Київський національний університеті культури і мистецтв. – Режим доступу: www.fmm.knukim.edu.ua/kafedri/kafedra-folkloru-narodopisennogo-ta-khorovogo-mistetstva/distiplini.html – Назва з домашньої сторінки з Інтернету. 1
6. Бурлуцький А. В. Українське сценічне мовлення в драматичному театрі – від джерел до сьогодні: монографія [Текст] / А. В. Бурлуцький; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2011. – 212 с.
7. Бурлуцький А. В. Генеза українського сценічного мовлення в соціокультурному контексті [Текст]: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.04 / Харьк. держ. акад. культури. – Харків, 2012. – 18 с.
8. Гладішева А. О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність [Текст] / Алла Олександрівна Гладішева. – Київ: Червона рута-турс, 2007. – 264 с.
9. Гладішева А. О. Сценічна мова і стан сучасної мовної ситуації [Текст] / Алла Олександрівна Гладішева // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенко-Карого: зб. / М-во культури і туризму України, Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенко-Карого. – Київ: Компас, 2007. – Вип. 1. – С. 60-68.
10. Грицан Н. Техніка сценічного мовлення [Текст] / Надія Грицан. – Івано-Франківськ, 2004. – 238 с.
11. Грицан Н. Слово у поетичному театрі: навч.-метод. посіб. [Текст] / Надія Грицан. – Івано-Франківськ, 2008. – 300 с.
12. Євдокимова В. Д. Тренінги у системі виховання техніки мовлення: навч. посіб. – практич. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв [Текст] / Віра Дмитрівна Євдокимова; Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. – Луганськ: Прамдрук, 2011. – 160 с.
13. Ігнатюк М. М. Монолог у мистецтві драматичної вистави: навч. посіб. для студ. вузів культ. і мист. [Текст] / М. М. Ігнатюк, М. І. Сулятицький. – Рівне, 2001. – 90 с.
14. Ігнатюк М. М. На кону вічності: Монолог у мистецтві драматичної вистави [Текст] / М. М. Ігнатюк, М. І. Сулятицький. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. – 272 с.
15. Ігнатюк М. М. Свічадо зореслова: посіб.-хрест. зі сценіч. мови для студен. вищ. навч. заклад. культ. і мист. [Текст] / М. М. Ігнатюк, М. І. Сулятицький – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 532 с.
16. Ігнатюк М. М. Не забудьте пом'янути. Шевченкове слово у мистецтві читця [Текст] / М. М. Ігнатюк. – Івано-Франківськ: ЛІК, 2013. – 148 с.
17. Кужуруза Н. В. Майстерність ведучого: навч. посіб. [Текст] / Н. В. Кужуруза. – Івано-Франківськ, 2010. – 176 с.
18. Раденко Ю. В. Сценічна мова: навч. посіб. [Текст] / Юлія Володимирівна Раденко – Київ: КНУКІМ, 2015. – 318 с.
19. Фіцалович Х. П. Основи художнього читання та риторики: навч. посіб. [Текст] / Х. П. Фіцалович. – Івано-Франківськ, 1997 р. – 71 с.
20. Букатов В. М. Секрети дидактических игр. Психология. Методика. Дисциплина [Текст] / Вячеслав Букатов. – Санкт-Петербург: Речь; Москва: Сфера, 2010. – 205 с.
21. Никулин Ю. В. Почти серьезно... [Текст] / Юрий Владимирович Никулин. – Москва: Вагриус, 2001. – 576 с.

Юдов Н.А., Раденко Ю.В.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ИГРОВОЕ ТВОРЧЕСТВО И ИМПРОВИЗАЦИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДИДАКТИКИ СЦЕНИЧЕСКОЙ РЕЧИ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ АРТИСТОВ РАЗГОВОРНОГО ЖАНРА

Аннотация

Целью данного исследования является изучение дидактики речевой подготовки артистов разговорного жанра, в частности, развитие их речевых способностей путем использования методов игрового творчества и импровизации. В результате научного исследования установлено, что путем введения в дидактику и методику преподавания сценической речи будущим артистам и режиссерам эстрады разноплановых игровых и импровизационных тренинговых упражнений и заданий у студентов вырабатываются способность к игровому образу мышления, творческой самостоятельности, способности к самоанализу, самоорганизации, самосовершенствованию. При этом вырабатываются профессиональные критерии и требования к работе над речью, достигается качественное воспроизведение звуков, правильное дыхание и построение перспективы фразы в контексте создания художественного образа, развивается аналитико-критическое восприятие сценической речи партнеров, тренируется слух, внимание и память, активизируется фантазия, расширяется лексический запас в сочетании с чувством юмора, отрабатываются навыки импровизационно-ансамблевого творчества и овладения различными формами словесного взаимодействия, приобретает опыт коллективной работы с письменным и произнесенным словом.

Ключевые слова: сценическая речь, дидактика, игровой метод, импровизация, артист разговорного жанра, режиссер эстрады.

Yudov M.O., Radenko Y.V.

Kyiv National University of Culture and Arts

**CREATIVITY AND IMPROVISATION
AS INSTRUCTIONAL COMPONENTS OF STAGE ELOCUTION
FOR ARTISTS AIMING SPEECH PERFORMANCE SPECIALIZATION**

Summary

The main purpose of this work is to explore the didactics of speech training of the actors of the conversational genre, in particular, the development of their speech abilities through the use of the methods of play creativity and improvisation. As a result of the scientific research, it has been established that by introducing into the didactics and teaching methodology of the stage broadcasting, future artists and stage producers of the variety of the game and improvisational training exercises and tasks for students develop the ability to play a way of thinking, creative autonomy, ability to self-analysis, self-organization, self-improvement. At the same time are raising professional criteria and requirements for working on the broadcast, qualitative sound reproduction, correct breathing and the construction of the perspective of the phrase in the context of the creation of the artistic image are developing the analytical and critical perception of the stage broadcast of the partners develops, listening, attention and the memory is training, the fantasy is activating, the vocabulary is expanding in conjunction with a sense of humor, the skills of improvisation-ensemble creativity are mastered and the mastery of different forms of the verbal interaction, improving the experience of collective work with a written and pronounced word.

Keywords: stage elocution, didactics, game method, improvisation, actor of the speaker genre, director of the stage.